

'วิถีชุมชน'..เคล็ดไม่ลับการรักษา 'ชาวตะเคียนเตี้ย'..เมืองชลฯ' กลไกชีวิตเข้มข้น..'สวนมะพร้าว'

“จะไม่ยอมให้วิถีชุมชนหายไปพร้อมกับความเจริญที่เข้ามาล้อมรอบเรา” เสียงจากหนึ่งในแกนนำ “ชุมชนตะเคียนเตี้ย” ย้ำหนักแน่นเรื่องนี้ไว้ ย้ำถึงความตั้งใจของคนที่ชุมชนดังกล่าว ที่ต้องการรักษา-สืบสานวิถีดั้งเดิมของชุมชนนี้ ผ่านวิถีคิดและกลไกชุมชน ที่วันนี้ “ทีมวิถีชีวิต” มีเรื่องราวมานำเสนอส่วนจะเป็นเช่นไรนั้น?? ต้องลองมาติดตามกัน....

ชุมชนตะเคียนเตี้ย หมู่ที่ 3 ต.ตะเคียนเตี้ย อ.บางละมุง จ.ชลบุรี นั้น ข้อมูลโดยสังเขปคือ เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ใจกลางความเจริญมากมายของเมืองพัทยาที่ได้รายล้อมชุมชนดังกล่าว แต่ชาวบ้านในพื้นที่ก็ตั้งใจที่จะพยายามรักษาวิถีดั้งเดิมของชุมชนให้ดำเนินอยู่ต่อไป ท่ามกลางกระแสเมืองที่เปลี่ยนไปและขยายตัวเพิ่มขึ้น ซึ่งหนึ่งในกลไกที่ถูกหยิบจับนำมาใช้เพื่อรักษาวิถีชีวิตไว้ได้อย่างเหนียวแน่น นั่นก็คือการใช้กลไกอย่าง “การท่องเที่ยวชุมชน” มาช่วยทำให้ชาวบ้านรักษา “วิถีสวนมะพร้าว” เอาไว้ไม่ให้สูญหายไปจนที่นี้กลายเป็น “สวนมะพร้าวแหล่งสุดท้ายที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออก”

สำหรับเรื่องนี้ หนึ่งในตัวแทนของชุมชน คือ ธรรมนูญ ประภอธรรม ผู้ช่วยเลขานุการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตะเคียนเตี้ย เล่าให้ “ทีมวิถีชีวิต” ฟังว่า ได้ใช้เรื่องของการท่องเที่ยวมาเป็นกลไกเพื่ออนุรักษ์วิถีชุมชนตะเคียนเตี้ยเอาไว้ ซึ่งสภาพชีวิตและวิถีในอดีตของที่นี่นั้น เธอบอกว่า เริ่มจากรุ่นคุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายได้เข้าจับจองพื้นที่ทำอาชีพเกษตรปลูกข้าว ในบริเวณนี้ แต่หลังจากที่เกิดการผันน้ำ ทำให้มีน้ำไม่พอกับการทำนา ที่สุดชาวบ้านจึงหันมาทำไร่มันสำปะหลังกับสวนมะพร้าวกัน และถึงแม้หลัง ๆ มาจะมีการปลูกพืชทำสวนหลากหลายชนิด แต่มะพร้าวก็น่าจะเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชนที่นี่ ที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนตะเคียนเตี้ยมาจนถึงปัจจุบัน

ธรรมนูญ ได้เล่าให้ฟังอีกว่า ในอดีตที่ผ่านมา หรือเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว บริเวณชุมชนตะเคียนเตี้ยมีสวนมะพร้าวอยู่มากถึงประมาณ 7,000-8,000 ไร่ จนความเจริญเริ่มเข้ามา เมื่อเมืองเริ่มขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนอยู่ท่ามกลางความเจริญของเมืองท่องเที่ยวใหญ่อย่างพัทยา จนส่งผลทำให้ลูกหลานที่ได้มรดกสวนมะพร้าวจากบรรพบุรุษมาไม่ยอมทำอาชีพดั้งเดิมต่อ จึงขายให้นายทุน ซึ่งซื้อเพื่อสร้างเป็น

หมู่บ้านจัดสรร

“ที่ปลูกวันซื้อไปก็ถูกขายไปทำเป็นหมู่บ้านจัดสรร ส่วนที่ยังไม่ถูกซื้อ ก็กลายเป็นสวนร้าง เพราะคนรุ่นหลังไม่ อยากทำอาชีพปลูกมะพร้าวแล้ว ก็เลยปล่อยทิ้งไว้ไม่ได้ทำอะไร แคมบางช่วงสวนมะพร้าวก็เจอโรคระบาดและแมลงลง ทำให้สวนมะพร้าว ต้นมะพร้าว ยืนต้นตายและถูกโค่นหายไปเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม แต่ก็ยังมีชาวบ้านอีกไม่ใช่น้อยที่พยายามรักษาสวนไว้ ทำให้ปัจจุบันนี้จึงยังมีสวนมะพร้าวเหลืออยู่ประมาณ 4,000-5,000 ไร่ แต่ถ้าเทียบกับในอดีตก็หายไปมาก” เป็นความเปลี่ยนแปลงที่ตัวแทนชุมชนคนนี้ระบุไว้

ย้อนกลับมาที่พื้นที่หมู่ 3 ของชุมชนตะเคียนเตี้ย พัทยา

บอกว่า โชคดีที่ชาวบ้านตรงนี้ยังคงยึดวิถีชาวสวนไว้อย่างมั่นคง ท่ามกลางความเจริญที่โอบล้อมเข้ามา ซึ่งทุกคนมีแนวคิดเดียวกันว่า อยากจะมีวิถีดั้งเดิมต่อไป “ถึงแม้ชีวิตจะไม่ได้รวย แต่ก็มีความสุขได้ ขอเพียงรู้จักคำว่าพอเพียง” ตัวแทนชุมชนคนนี้ระบุถึง “คีย์เวิร์ดชีวิต” ของคนที่นี่

“อย่างบ้านเราเองก็ยังทำสวนผสมผสาน ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ไม่ได้้อย่างหรูหรา แต่ก็อยู่กันได้ตลอดชีวิต สมัย ๆ เพราะเป็นชีวิตที่ไม่มีหนี้สิน” เธอบอกเราเรื่องนี้ด้วยน้ำเสียงมีความสุข

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความเจริญที่รุกคืบเข้ามาเรื่อย ๆ การที่จะรักษาวิถีชุมชนไว้ให้คงอยู่โดยไม่สูญหายไปนั้น ก็จำเป็นต้องมีตัวช่วยมาเสริมแรงให้กับชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงมองไปที่เรื่องของการนำเอาการท่องเที่ยวชุมชนมาใช้ เพื่อให้ลูกหลานใน

ชุมชน และคนภายนอก ได้รู้จัก “วิถีชีวิตชุมชนตะเคียนเตี้ย” มากขึ้น และหนึ่งในนั้นก็มีเรื่องของ “บ้านร้อยเสา” เป็นกลไก โดยเชอบอกว่า บ้านร้อยเสานี้จะเป็นบ้านยกพื้น มองภายนอกจะดูเหมือนบ้านแฝด โดยฝั่งซ้ายจะเป็นบ้านของ “คุณยายทรัพย์ ประกอบธรรม” ส่วนฝั่งขวาเป็นบ้านน้องสาวฝาแฝดของคุณยายทรัพย์ นั่นก็คือ “คุณยายสิน ประกอบธรรม” โดยมีพื้นที่ประมาณ 6 ไร่ ซึ่งถูกจัดทำเป็น “ลานวัฒนธรรมและศูนย์การเรียนรู้”

ส่วนรูปแบบท่องเที่ยวของชุมชนตะเคียนเตี้ย นั้น ณัฐกานต์บอกว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมา ทุกคนจะได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน เช่น การปลูกผักสวนครัว การทำสวนสมุนไพร และได้ลองทำงานหัตถกรรมพื้นบ้าน อาทิ การทำ “ท้าววมโตร” ซึ่งเป็นเครื่องแขวนที่ใช้ตกแต่งวัดและบ้านเรือน เพื่อให้คนในชุมชนรับรู้ว่าเป็นบ้านที่แขวนท้าววมโตรไว้ นั่นจะมีการจัดงานมงคลต่าง ๆ ซึ่งท้าววมโตรนี้ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนั้นก็ยังมีการสอนนักท่องเที่ยวให้ได้ลองพับใบเตย ขณะที่เรื่องของอาหารการกิน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาก็จะได้ลองชิมทั้งเมนูคาวหวานท้องถิ่น ซึ่งใช้วัตถุดิบหลักเป็น “มะพร้าว” ยกตัวอย่างเมนูเด่น ๆ ก็อย่างเช่น กะเพราไก่กะลาคั่วกับกะเพราหมูย่าง

“เราใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกเพื่อให้คนในได้รู้ คนนอกได้เห็น ทุกวันนี้รายได้หลักของชาวบ้านก็ยังคงเป็นการทำสวน ส่วนท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม เป็นรายได้ให้กับคนที่ไม่ได้ทำสวน อย่างคนเฒ่าคนแก่ หรือลูกหลานที่ว่างในวันหยุด ก็จะมาช่วยกันต้อนรับนักท่องเที่ยว” ณัฐกานต์ เล่าเรื่องนี้ให้ฟังโดยสังเขป

ทั้งนี้ ฟังจากตัวแทนชุมชนนี้แล้ว ต่อไปลองมาฟัง “เสียงคนเก่าแก่ของชุมชน” อย่าง คุณยายทรัพย์ ประกอบธรรม อายุ 91 ปี เจ้าของ “บ้านร้อยเสา” ที่ได้เล่าให้เราฟังว่า ครอบครัวของคุณยายเข้ามาอาศัยทำกินอยู่ที่ชุมชนนี้ตั้งแต่รุ่นเดียว โดยเดียวของคุณยายได้เข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำนาทำไร่ จนที่ดินผืนดังกล่าวตกเป็นมรดกตกทอด

มาจนถึงคุณยายและน้องสาวฝาแฝด คือ คุณยายสิน ซึ่งคุณยายและน้องสาวทั้ง 2 คนตั้งใจจะสืบทอดวิถีเกษตรกรรมเลี้ยงตัวเลี้ยงครอบครัว ลูกหลานมาตลอด ส่วนบ้านร้อยเสาก็ที่คุณยายทั้งสองท่านได้อุทิศให้ใช้เป็นลานวัฒนธรรมและศูนย์การเรียนรู้ นั่น คุณยายเจ้าของบ้านเล่าให้ฟังถึงที่มาของบ้านหลังนี้ว่า สาเหตุที่สร้างเป็นบ้านแฝดติดกันแบบนี้ เพราะเป็นความเชื่อของโบราณที่ว่า บ้านที่มีลูกแฝด ต้องห้ามแยกจากกัน ไม่เช่นนั้นจะทำมาหากินไม่คล่อง ก็เลยสร้างเป็นบ้านแฝดติดกันกับน้องสาว

“แต่ก่อนที่จะมาเป็นบ้านแฝดอย่างที่เห็นอยู่ ยายมาอยู่ตั้งแต่บ้านยังเป็นแค่หลังเล็ก ๆ มีแค่หลังคามุงจาก แล้วย่อย ๆ ขยับขยายมาเรื่อย ๆ จากเงินที่ได้มาจากการทำสวนทำไร่ เก็บหอมรอมริบ ซึ่งยายไม่เคยคิดที่จะไปกู้หนี้ยืมสินใครเลยนะ คือมีเงินเมื่อไหร่ก็ค่อยทำบ้าน ทำมาเรื่อย ๆ สร้างทีละนิดละหน่อย จนกลายเป็นบ้านร้อยเสาหลังที่เห็นนี้” คุณยายเล่าประวัติ “บ้านร้อยเสา” อีกหนึ่งของดีและไฮไลต์ของชุมชนแห่งนี้ให้ฟัง

และคุณยายทรัพย์ยังบอกอีกว่า ไม่เคยคิดจะขายที่ เพราะ “ไม่ได้อยากได้เงิน แต่อยากจะทำอาชีพ “ชาวสวนมะพร้าว” แบบนี้ต่อไป เพราะที่อยู่มาได้ทุกวันนี้ ที่เลี้ยงลูก ๆ ทั้ง 6 คนให้โตมาได้ก็เพราะอาชีพนี้แหละ ทุกวันนี้การที่ยังได้เห็นวิถีของชุมชนยังอยู่ต่อไปได้ แค่นี้คุณยายเองก็รู้สึกดีใจมากแล้ว ที่ทุกอย่างไม่ได้สูญหายไปไหนของคุณยาย “ทุกวันนี้แค่ยายได้หนึ่งดูนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่บ้านร้อยเสา ยายก็มีความสุขมากแล้ว จริง ๆ แล้วยายยังอยากไปเดินดูสวนของตัวเองด้วย แต่ลูกหลานห้ามไว้ไม่ให้เข้าสวน เขาเป็นห่วงกลัวยายล้ม แต่ยายก็มีดี มีแอบลูกหลานไปเองบ้าง” คุณยายทรัพย์ ปูชนียบุคคลชุมชนตะเคียนเตี้ยบอกเราถึงความลับเรื่องนี้ พร้อมเสียงหัวเราะ

'ไม่หลงทิศ' จึงจะ 'ทำได้'

ณัฐกานต์ เกานำชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตะเคียนเตี้ย ให้ “เคล็ดไม่ลับ” การนำเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาใช้เป็นกลไก เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน พร้อมกับดำรงวิถีชุมชนไว้ได้ โดยบอกว่า กลไกนี้สามารถช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยที่วิถีของชุมชนยังไม่เปลี่ยนแปลงไป เพียงแต่ถ้าจะทำเรื่องนี้ สิ่งที่สำคัญก็คือ คนในชุมชนต้องคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเสีย

บ้านร้อยเล้า

ก่อน เพราะถ้าคนในชุมชนเข้าใจตรงกัน ก็จะไม่หลงทิศทาง ซึ่งอันที่จริงกลไกการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ชุมชนแทบจะไม่ต้องลงทุนอะไรเลย เพราะเป็นต้นทุนทางธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ต้องเพิ่มเข้าไปก็คือเรื่องของการบริหารจัดการ การสร้างองค์ความรู้ให้กับชาวบ้าน “การท่องเที่ยวชุมชนถือเป็นเศรษฐกิจฐานราก ที่ช่วยสร้างรายได้สู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง อย่างที่ชุมชนตะเคียนเตี้ยก็ใช้ต้นทุนธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว เอมานำ

เสนอออกไป ซึ่งก็ขายได้ นักท่องเที่ยวต่างชาติชอบ คนไทยเองก็ชอบ” เป็นคำแนะนำที่ถ่ายทอดจากแกนนำชุมชนตะเคียนเตี้ย.

เมนูห้ามพลาด “กาแฟพราวด์-กะเพราทะเลอ่อน”

ก่อนอำลาจาก ชุมชนตะเคียนเตี้ย ทาง ณัฐกานต์ ตัวแทนชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตะเคียนเตี้ย บอกทั้งท้ายกับ “ทีมวิถีชีวิต” ว่า ทำกิจกรรมที่ชุมชนมาได้ประมาณ 7-8 ปี จนปัจจุบันมีคนภายนอกรู้จักชุมชนมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งนอกจากจะดีใจที่ทำให้คนข้างนอกได้รู้จักชุมชนนี้แล้ว ที่ดีใจมากกว่าก็คือ การที่ทำให้ คนในชุมชน ทั้งคนรุ่นเก่า คนรุ่นใหม่ รักกัน สามัคคีกัน จนมาร่วมใจกันทำกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสำหรับตัวเธอแล้วนั้น เรื่องนี้ถือเป็น...

สิ่งที่อยากได้ที่สุด.

บดินทร์ ศักดาเยี่ยงยงค์ : รายงาน